

"21th Century (topical)", ink on canvas, 2003 *Avustrija*

PROSTOR ZA KRITIKO DRUŽBENE STVARNOSTI
Intelektualistična igra realnosti v delih
AVGUSTA LAVRENČIČA in STANETA JAGODIČA

Savinov likovni salon Žalec, 20. 3. – 30. 4. 2015

Intelektualistična igra realnosti v delih Avgusta Lavrenčiča in Staneta Jagodiča

Tokratna razstava v Savinovem likovnem salonu odpira pogled v klasični likovni medij (sliko), v objektno umetnost (asemblaži, objekti-montaže) in v polje performativnih praks (akcije/ fotomontaže, predstave). Čeprav gre za povsem različne likovne izraze, tehnike in celo medije, pa se globoko v jedru umetnosti obeh avtorjev, Avgusta Lavrenčiča in Staneta Jagodiča, prepletajo sorodne pokrajine miselnih horizontov – kritika družbene stvarnosti. Z njo odpirata okvire drame sodobnega časa, ki nikakor ne dovoljuje, da bi jo spremljali iz udobja zofo in še manj, da bi ob njej molčali. Nehote si zastavljamo vprašanja in čakamo odgovore; rešujemo skrite pomene, zapete v simbole, ki nas, ko jih razpnemo, potegnejo v vrtinec njune zgodbe. Vendar nobeden od njiju ne prelaga bremena odgovornosti na gledalca, ampak ustvarjeno katarzo zastavlja kot izkušnjo, ki vstopa v resnični svet. S tem pa nehote ustvarjata proces angažiranega delovanja, ki črpa iz družbenega in za družbo, ter se skozi prefinjeno estetiko steka v polje umetnosti.

Oba avtorja povezuje tudi izjemno bogata simbolika, ki ne poudarja samo področja lastnega duha, temveč vstavlja v center refleksije množico zunanjih pojavov, vsebin in vedenj z namenom, da razkrije miselne horizonte časa in prostora; da razmišlja o svetu, o družbi in odgovornosti umetnika v njej in da s svojimi deli opozarja na »relativnost« mnogih kodiranih vrednot sodobne civilizacije, ki so se ujele v slepilni privid človekovih ambicij: »homo militansa«, »homo politicusa« in »homo tehnicusa«. Tako njuna dela s specifično vizualno strukturo in eksperimentalnim likovnim pristopom, ki opredeljuje vsakega avtorja zase (*slike - simulirani kolaži Avgusta Lavrenčiča in objekti-asemblaži, kolaži in fotomontaže Staneta Jagodiča*), odpirajo globalno vprašanje o človekovi eksistenci. So hkrati upor in klic k odrešitvi razčlovečenja, poneumljanja, zanikanja človekovega potenciala in subjektivitete.

Pred sabo imamo torej dela avtorjev, ki v svojevrstnem likovnem jeziku skrbita za materializacijo zapletenih mentalnih stanj, hkrati pa za brezhibno vizualno čitljivost podobe. Medtem ko je eksaktni videz vseh pojavnih oblik v Lavrenčičevih slikah pogojen z raziskavami barvnih, svetlobnih in prostorskih dognanj v postopku izrazitega lazurnega slikarstva ter veristično naslikanih detajlov v procesu ploskovnih razrezov in izrezov, so Jagodičevi objekti, asemblaži, kolaži in fotomontaže, strukturirani po principu plastenja in/ali montaže v nove poetične sestave iz že obstoječih materialov/ objektov in drugih stranskih produktov potrošništva. Orientacija Jagodičeve umetnosti se torej bolj kot nadrealističnih vzorcev (prebiramo jih le v simbolni vrednosti) dotika konstruktivističnih. Tudi zgodovinske izkušnje De Chiricove metafizike so neznatne. Bolj od tega je čutiti dadaistični absurd (Duchamp) v njegovih »ready made-ih«. Vendar pa bi vsako pretirano sklicevanje na evropske zgodovinske avantgarde zameglilo pomen njegove umetnosti, kajti le-ta

Stane Jagodič, Nucleus, 2007, asemblaž

je prestopila prag časovne premice in se usmerila k povsem svoji poetiki. V tem kontekstu se lahko sklicujemo le na ekologijo idej, s katerimi ustvarja zapletena, včasih tudi paradoksalna razmerja do realnosti.

Prav tako lahko postane polemično, če umestimo Lavrenčičevo slikarstvo v izkušnjo zgodovinskega nadrealizma. Kajti odvisnost umetnika od sile podzavesti (v smislu freudovske simbolike, ki je bila značilna za nadrealizem) se je v veliki meri umaknila realni življenjski situaciji in refleksiji zunanjih pojavov z namenom, da bi v njih prepoznala horizonte časa in družbene vzorce.

Iz celovite dokumentacije **Avgusta Lavrenčiča** razberemo, kako pomembno je bilo zanj gledališče in kako tesno je bilo njegovo likovno ustvarjanje povezano z dramskim dogajanjem. Leta 1962 se je namreč prvič nepričakovano srečal z gledališko scenografijo in se ji z vsem spoštovanjem posvečal polnih dvajset let. V tem času je kot scenograf opremil točno sto predstav. Gledališče je postalo zanj neke vrste ogledalo ustvarjanja. Diskretno, a hkrati živeto je sledil dramaturgiji vsake predstave posebej, pri čemer je njene simbolne okruške prisvajal tudi v slikarsko prakso. A nikakor ne kot komentator igre, temveč kot slikar njene ponotranjene vrednosti; tiste, ki vodi gledalca v stanje izmišljene stvarnosti vse do trenutka, ko se iluzija sesuje v črepinje neizprosne realnosti. V tem kontekstu je postala arhitektura odra - z vsemi rekviziti, maskami, kostumi, razsvetljavo in igro telesa - vznemirljiva likovna študija, ki je iz gledališkega relikta prestopila v slikarsko polje. A to ga ni odmaknilo niti od projekcije vsakdanjega življenja niti od družbene stvarnosti, ki ji je vseskozi globoko in kritično gledal v obraz, nato pa njen odsev skozi preplete osebnih asociacij postavil na višjo pomensko raven.

Čeprav so figure v Lavrenčičevih podobah samo lupine nekdanj bivačnega, se zdi, da nanje sije luč in osvetljuje nekaj, kar je izza njih, kar je izkustvo uma, ki se skozi aktivno voljo preobraža iz domišljije v svet realne podobe. A prav tu, v intelektualistični igri realnosti, ki jo umetnik vodi skozi premišljeno likovno strukturo, je prevara. Z njo fizični svet pretvarja v novo vizualno dejstvo - v privid atmosfere podobne, ki sicer še vedno vodi diskurz z realnostjo, vendar se ji hkrati izmika. S ploskovnimi razrezi in izrezi je namreč z izredno natančnostjo strukturiral oblikovno gramatiko »simuliranega kolaža«. Na ta način je ustvaril različne globinske stopnje in zanimive prostorske formulacije, ki v očeh gledalca izigravajo iluzijo in podvajajo fikcijo. Tako so kostumi in draperije postali posmehljiv odsev svojevrstne družbenokritične predstave, ki se je globoko zarezala v miselna vodila občutljivega ustvarjalca. Da bi gledalec pristal na užitke, ki mu jih ponuja s svojimi dvoumnimi, dramsko režiranimi podobami – bitji brez lastne konsistence (*lutke, arhetipske postavle ali samo njene lupine, kostumi in draperije*) in iluzionističnimi triki, se je moral odločiti za zanesljivo metodo interpretacije.

Avgust Lavrenčič, *Dirigent*, 1976, olje/platno,
last Centra sodobnih umetnosti Celje

Avgust Lavrenčič, *Poročna slika*, 1980, olje/platno,
last Centra sodobnih umetnosti Celje

Gledalca je najprej popeljal v omamo prikritih sanjskih in fantazijskih likov, postavljenih v brezčasno prostranstvo, v skušnjava škrlatnega kardinalskega oblačila (*slika Tekstilja, 1972*), v svet koreografrane figure (*Poročna slika, 1980; ...*) in k dominantnemu simbolu odrešenika (*slika Dirigent, 1977*). Z njimi je ustvaril čarobno predstavo človeka, ki tava med nebom in zemljo ter išče moč, da bi našel svoj razum; da bi se v naplavinah laži in duhovne izpraznjenosti dokopal do resnice in se ponovno dotaknil svoje notranje substance.

Če Lavrenčičevo slikarstvo opredelimo kot estetiko čistega klasičnega likovnega medija in skozi iluzijo gledališke dramaturgije konstruiranega prostora na dvodimenzionalni ploskvi, se steka ustvarjalnost **Staneta Jagodiča** v bistveno bolj radikalno smer. Steka se v ustvarjanje odprtih in prožnih umetniških pristopov, s katerimi vzpostavlja odnos do stvarnosti in njenih najbolj problematičnih vidikov - do absurda sodobne družbe, do žarišč vojn, do krize medčloveških odnosov, še posebno v velikem urbanih prostoru, do nove, visoke tehnologije in tudi erozije človekovih potencialov v objemu »velikega kapitala«. Zanimajo ga torej kompleksni družbeni mehanizmi, načini diskusije in oblike interpretacije, ki se kažejo tako v akciji kot tudi skozi simbolična sporočila materialne umetnosti. Zato se avtor opredeljuje za najširši medijski prostor: za performans, za akcijo in njen zapis v fotografiji, za manipulacijo medija v smislu eksperimentov, kot so fotomontaža, kolaž, objekt, asemblaž in instalacija; vse to z jasnim namenom in konceptom, ki mu sledi skozi vsa desetletja. Četudi se Jagodič osredotoča na raziskovalno formo pristopa in povezave med območji, kot so znanost/tehnologija in večplastna družbena struktura, razpeta v loku med preteklo in sodobno civilizacijo, ter vzpostavljanje stikov med mediji, to ne pomeni iskanja »drugih in drugačnih poetik«, temveč le pripovedno primerne vizualne načine, s katerimi se lahko opredeljuje do globalnih in obče univerzalnih problemov, vezanih na eksistenco človeka. Zanimivo je, da se niti takrat, ko se odloča za nematerialno izvedbo (akcijo, performans, hapening), ne oddaljuje od klasičnega umetniškega produkta (artefakta), kajti dogodek vselej presnovi v drug medij (fotografijo, fotokolaž) in s tem ohrani njegovo substance v »dokumentu«. To mu kasneje omogoča kompleksno obravnavo vidnega: širino vizualnega polja, možnost materialnih preigravanj in estetsko izkušnjo, ki jo je najprej odkril v svetlobi. Z njo razpira čustvene poudarke, naseljene med telesnim in duhovnim. Koncept plastenja predmeta in svetlobnega vira, ki žari iz materije same, namreč pomeni v Jagodičevi umetnosti posebno kreativno sintezo, značilno za njegove fotomontaže, kolaže, asemblaže in tako imenovane «x-ray art montaže». Zato tudi izrabe znanstvene fotografije (*uporaba zavrženih rentgenskih posnetkov delov teles, zapisanih nekoč in nekje z elektromagnetnim sevanjem na film*) ne razumemo kot dotik »usode drugega telesa«, ampak kot razpiranje, pogled v strukturo njegovega tkiva. Z njimi vodi Stane Jagodič produktiven likovni postopek, ki v detajlih, s prekrivanjem/plastenjem, tudi z drugimi materiali, kot so folija, fotografije, pločevinke ..., podeli podobi nov, metafizični pridih; tako lahko v njej prebiramo ikonografijo različnih tematskih in časovnih slojev, ujetih v globini materije. Podoben sistem - zbiranje odpadkov in drugih stranskih produktov potrošništva - uporablja avtor tudi pri objektih in instalacijah. Pri tem ohranja enak princip dela, le da daje večji poudarek artikulaciji med posameznimi sloji/detajli/predmeti, vključenimi v celoto. Slednje bi lahko poimenovali tudi sestavljeni objekti ali »enotnost neenotnega«. Najdeni, odsluženi predmeti, najpogosteje tisti, povezani z računalniškimi komponentami in ohišjem, pa tudi drugi, po funkciji drugačni, so postali avtorjeva »materialna danost«, s katero vodi zanimiva sosledja poetičnih pomenov. V tem duhu je ustvaril vrsto fizično in mentalno razprtih likovnih organizmov, ki gledalcu ponujajo nepreštevna branja pomenov, kontekstov in interpretacij. Stane Jagodič odgovorno sprejema dejstvo, da umetniške avtonomije ni mogoče obravnavati izven družbenega konteksta in njene resničnosti ter da so prav umetniške prakse tiste, ki s svojimi podobami in zgodbami odkrivajo in sestavljajo bistvene momente resničnosti.

Stane Jagodič, Ravnati pazljivo!, 1972, sekvence I., III., V., VI., objekt-montaža-foto

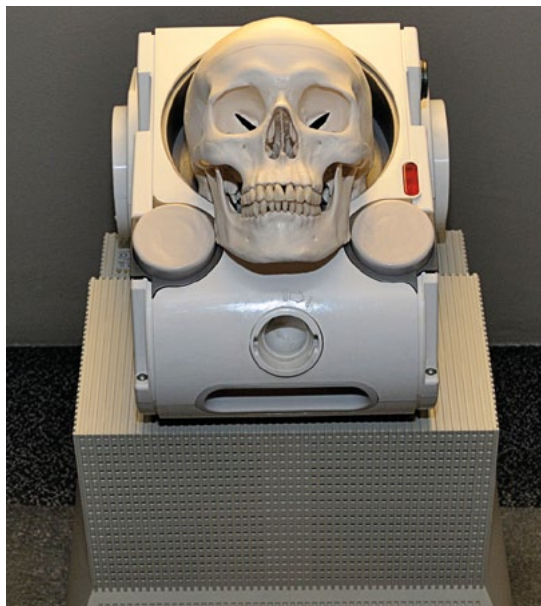
Avgust Lavrenčič, Deponija, 1986, olje/platno,
last Centra sodobnih umetnosti Celje

Avgust Lavrenčič, Lapidarijci, 1981, olje/platno,
last Centra sodobnih umetnosti Celje

Stane Jagodič, Gluhonema bolečina, 1971, asemblaž-foto,
last Moderne galerije Ljubljana

Stane Jagodič, Človek gospodar sveta, 2005, asemblaž

Na naslovni strani: **Stane Jagodič**, Triptih XXI. stoletja, 2003, kolaž (zgoraj)

Avgust Lavrenčič, Glava, 1966, olje na platnu, last Centra sodobnih umetnosti Celje (spodaj)

Avgust Lavrenčič je bil rojen 24. februarja 1925 v Rogaški Slatini. Leta 1929 se je družina preselila v Celje, kjer je obiskoval Mestno ljudsko šolo in nadaljeval šolanje na Realni gimnaziji. Risanja so ga poučevali slikarji Albert Sirk, Cvetko Ščuka in Miroslav Modic. Ob začetku vojne je bil mobiliziran v Anglijo. V Celje se je vrnil leta 1945 in naslednje leto pričel z delom v rezbarski delavnici mojstra Hohnjeca, kasneje pa kot tehnični risar v podjetju Beton. Tam so opazili njegov talent in ga spodbudili k nadaljnjemu šolanju na Srednji šoli za umetno obrt v Ljubljani. Po končani srednji šoli se je leta 1951 vpisal na Akademijo za likovno umetnost v Ljubljani, kjer je štiri leta kasneje diplomiral. Po študiju se je vrnil v Celje in do leta 1965 deloval kot likovni pedagog v Celju, Laškem in Žalcu, nato pa se je odločil za samostojni umetniški poklic (slikarstvo). Leta 1962 je za Slovensko ljudsko gledališče Celje zasnoval prvo scenografijo in odtlej do leta 1982 opremil sto gledaliških predstav v Celju, Mariboru, Ljubljani in Trstu. - Avgust Lavrenčič je bil vrsto let predsednik Društva likovnih umetnikov Slovenije – Podbora Celje, ustanovitelj Likovnega salona Celje in eden izmed ustanoviteljev Celjskega plesnega orkestra Žabe, v katerem je tudi igral kitaro, bobne in pozavno. - Za umetniško delo je med drugim leta 1972 prejel Borštnikovo diplomlo za scenografijo, leta 1974 Borštnikovo nagrado in istega leta nagrado Prešernovo sklada za likovni opus. - Lavrenčič se je redko odločal za samostojno razstavo, največkrat je sodeloval v skupinskih predstavah doma in v tujini. Bil je član Društva likovnih umetnikov Slovenije. Umrli je 5. julija 1996 v Celju.

Avgust Lavrenčič, Kostumirana praznina (skica), 1972, olje/lesonit, zasebna last

Stane Jagodič, Bordel, asemblaž, 2007

Stane Jagodič se je rodil 15. junija 1943 v Celju. Mladost je preživel v različnih krajih Kozjanskega (Šentvid, Predenca, Brecljevo). Leta 1964 je končal Šolo za oblikovanje v Ljubljani, leto dni učiteljeval na Osnovni šoli Lesično na Kozjanskem, leta 1970 pa diplomiral na Akademiji za likovno umetnost v Ljubljani. Njegovo umetniško ustvarjanje sega na različna področja: slikarstvo, grafika, spraygram, x-ray, fotomontaža, kolaž, objekt-montaža, asemblaž in performans, deluje pa tudi kot publicist. Bil je član Društva likovnih umetnikov Slovenije, član Društva oblikovalcev Slovenije, pa tudi Cartoonists&Writers Syndicate New York, Board Advisors of the American Biographical Institute, (Raleigh v ZDA), sodelavec mednarodne revije Graphic Design, (Seul v Južni Koreji) in danes še revije Diogen iz Sarajeva ter mesečnika Ljubljana (več kot deset let). Bil je pobudnik in vodja Grupe Junij, mednarodnega likovnega gibanja, aktivnega v letih 1970-1985 in Mednarodne likovne zbirke Junij (1985) ter pobudnik in vodja Slovenskega trienala satire in humorja Aritas-satirA (1995-2004). Prav tako je bil član številnih likovnih žirij. Imel je okrog 50 samostojnih razstav doma in v tujini. Za različne vrste in tehnike ter za uspešno sodelovanje pri mnogih kulturnih projektih je prejel 45 nagrad in 9 priznanj. Njegova dela so bila objavljena v številnih časopisih, revijah in antologijah po vsem svetu. Leta 1989 je izšla monografija z vsebino njegovega multimedialnega ustvarjanja (1959-1989), leta 2006 pa knjiga njegovih spominov z naslovom Orbis Artis – Nemirno in kreativno (1943-2004). Danes je upokojen, a še vedno aktiven multimedijški ustvarjalec.

Razstavo je podprlo:

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA KULTURO

ZKŠT Zavod za kulturo, šport in turizem Žalec, Aškerčeva 9a, www.zkst-zalec.si

Zloženko je izdal Zavod za kulturo, šport in turizem Žalec – Marec 2015